

# STENOGRAFSKE BELEŠKE

# SENATA

# KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 7

BEOGRAD, 1937 GODINE

KNJIGA I

PRETHODNI SASTANAK

## SENATA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 20 OKTOBRA 1937 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

Privremeni Pretsednik

IVAN HRIBAR

a zatim

Pretsednik

Dr. ŽELIMIR MAŽURANIĆ

Privremeni sekretari

Dr. ĐURA KOTUR I Dr. DRAGO MARUŠIĆ

Prisutni su g.g. Ministri: Pretsednik Ministarskog saveta i Ministar inostranih poslova **dr. Milan M. Stojad-  
nović**, Ministar unutrašnjih poslova **dr. Anton Korošec**, Ministar saobraćaja **dr. Mehmed Spaho**, Ministar  
pravde **Milan Simonović** i Ministar trgovine i industrije **dr. Milan Vrbanić**

POČETAK U 9 ČASOVA PRE PODNE

### SADRŽAJ:

1. — Izbor privremenog Pretsednika po godina-  
ma najstarijeg prisutnog senatora i izbor dva privre-  
mena sekretara;

2. — Izbor Pretsedništva Senata;

3. — Pozdravni govor Pretsednika Senata dr. Že-  
limira Mažuranića.

**Govornici:** Privremeni Pretsednik Ivan Hribar,  
Pretsednik Senata dr. Želimir Mažuranić.

U 9 časova sakupili su se u sali Senata gospoda  
senatori, u smislu § 2 Zakona o poslovnom redu u Se-  
natu, pa reč uzima po godinama najstariji senator g.  
Ivan Hribar kao privremeni Pretsednik.

**Privremeni pretsednik Ivan Hribar:** Gospodo se-  
natori, prvo zakonodavno doba Senata primiče se  
kraju. Danas se sastadosmo, da se nanovo konstitui-  
šemo za poslednje sesijsko razdoblje.

Ako se osvrnemo na poslednjih pet i tri  
četvrti godina, možemo utvrditi da je Senat  
bio svestan o svojim dužnostima i da je vaz-  
da imao želju da najcelishodnije saraduje sa  
Vladom u sređivanju unutarnjih prilika drža-  
ve, kako u političkom tako i u narodno-gospodarskom  
pogledu. Sa sažaljenjem valja istaknuti da vlade nisu

imale dostatne volje da se služe ovim raspoloženi  
Senata. Dokaz za to nam je pre svega okolnost što je  
bio tako retko sazivan, a pored toga način kako su  
se ponašale kod inicijativnih predloga gospode se-  
natora.

Usprkos toga Senat je državi iskazivao skupoce-  
nih usluga kao parlamentarna institucija, koja se od-  
likovala svojim ozbiljnim gledanjem na sva pitanja  
državne uprave, a i svojom dostojnom umerenošću. Is-  
tinabog, dolazilo je i u njem kadkada do živahnijih  
rasprava, ali se strasti nikada nisu razvile preko gra-  
nica koje konvencionalnost dopušta, jer sinoćnju ži-  
vahnost smatram samo epizodom. Pored toga što je  
Senat savjesno potpomagao Vladu u njenom radu  
naročito oko budžetskog pitanja, dao joj je također  
mnogo koji korisni potstrek u zakonodavnim pitanji-  
ma, i u stvarima koje su se ticale uprave, a koje su  
bile kadre raspršiti po nesavesnim elementima u narod  
uneseno raspoloženje, pa i olakšati njegov život.

Senat je dobro shvaćao da je važan stub demo-  
kracije u zapadnoevropskom smislu i nema dvojbe da  
će se on i u buduće držati na toj liniji, zato se smije  
očekivati da će mu Vlada posvećivati pažnju i znače-  
nje, kakve uživaju srodna parlamentarna tela u onim  
državama zapadne Evrope, koje vrede kao uzor de-  
mokracije.

Pri tom ali ne mogu a da se — kako sam to već pre dve godine učinio — ne dotaknem nekih pobuda za takvu promenu Ustava da bi Senata nestalo. Pre dve godine mogli smo u programu stranke, koja savavlja sadanju Vladu, čitati da ne pravi pitanje o opstanku Senata. Sada se čini da s te strane ne duva više košava. Ali su zato tako zvanu sporazumaši obelodanili da su zaključili politički kolhoz i da sada samo još čekaju da dobiju potrebne traktore, kako bi onda sa njima podorali svu setvu našeg Velikog Blagopokojnika. Naravno da bi prva žrtva njihovih „kombajnera“ bio Ustav, čime bi i Senatu odzvonili poslednji časovi.

Gospodo senatori, sad se ova visoka parlamentarna institucija još za dugo ne treba bojati za svoju egzistenciju. Na rušenje državne zgrade koju nam je sagradio naš Blagopokojni Viteški Kralj Ujedinitelj, ne mogu oni, koji vrše njegov zavet, nikada pristati. Zato je zahtev za ukinućem Ustava pogotovo neispunjiv. Ustav se može popuniti ili ispraviti u pojedinim tačkama i na način koji je u njemu određen, isto tako kako se mogu i postojeće zgrade popravljati i pregrađivati. Ali potkopati temelje zgrade značilo bi stvoriti položaj po kome bi se morala srušiti čitava zgrada i pokopati pod sobom i svoje stanovnike.

Mene, gospodo senatori, vanredno iznenaduje da su na tako zvanom sporazumu, koji je bio demonstrativno obnarodovan baš na dan tužne godišnjice mučeničke smrti Viteškog Kralja Ujedinitelja, potpisani za Kraljevinu Srbiju i za Jugoslaviju velezasluzni i inače svega poštovanjan vredni srpski rodoljubi g.g. Ljuba Davidović, Jovan Jovanović i Aca Stanojević. Svi oni su, bez dvojbe, bili od srca odani Velikome Blagopokojniku i znali su pravilno ceniti Njegov rad Za Srpstvo i za Jugoslaviju. Zar ih je u istini stranačka strast tako jako zaslepila da ne vide kako njihov zahtev za ukinućem Ustava i stvaranjem bezakonja ide za tim da se vrata u Kraljevinu Jugoslaviju oni zločinački tipovi koji su organizovali krvavi marseljski zločin protiv njenog tvorca, te da ih svečano dočekaju oni njihovi bezdušni simpatizeri koji bi hteli pošto po-to rastrgnuti njegovu veliku tvorevinu? Zar su ta gospoda zaboravili (Senator **dr. Andelinović**: Ovo će cenzura zabraniti...) da su baš njihovi uži zemljaci, vrlu Šumadinci, sa besprimernim svojim junaštvom omogućili ujedinjenje sa srodnom braćom Hrvatima i Slovencima? Zar se ne sećaju, da baš u srcu Šumadije stoji onaj veličajni hram, u kojem se čuvaju pobedonosne zastave srpskih pukova kojima imamo mi, zaboravljeni i porobljeni Slovenci i Hrvati, zahvaliti da smo se, kad je pukla zora oslobođenja, mogli osloniti na Kraljevinu Srbiju, koja je i po svojoj vojnoj organizaciji i po ličnom junaštvu vojnika, bila u svetu dobro poznata i da smo na ovome oslonu mogli izraziti od vajkada u narodu postojeće želje za zajedničkim državnim životom? Zar ne vide apsurdnosti svoga čina, kad se vežu sa onim elementima koji, sa metodama koje zaslužuju osudu, unose u narod raspoloženje protiv tog zajedničkog života? Sa elementima — koji na plemenitog tvorca Jugoslavije, bez koje bi još uvek nad njima gospodarili oholi tudinci po svojim poznatim metodama — kuju i šire pogrdne pesme i rečenice najogavnijeg sadržaja? Mimogred rečeno, nepojmljivo mi je, da toga ne čuje ili da čuje i dopušta državna vlast. Vezati se sa takovim elementima, to je protiv srpskog ponosa i srpske časti, i ja sam znatiželjan, šta bi g. Aci kazao njegov, nažalost, već umrli prijatelj Nikola Pašić, kojemu je toliko bilo stalo do ovih lepih vrlina njegovog naroda.

Gospodo senatori, jedan od zaslužnih slovenskih

političara, čije se ime i u današnje doba često pominje, zadojen slepom strašću, proglasio je u zagušljivoj austrijskoj atmosferi na nekoj stranačkoj priredbi na sav glas brutalno načelo: „Samo mi i mi sami“, (**Dr. Albert Kramer**: To je bio pokojni šef gospodina Korošca). ...što po prilici znači isto kao neko boljševičko istrebljenje onih koje ne smatraju pravovernim Lenjinovcima. A što je pri tom upravo nepojmljivo, jest to, da uprkos tomu što Gospodin Pretsednik vlade... (**Jovo Banjanin**: Je li to deklaracija većine ili lično mišljenje Gospodina Pretsednika? Treba da se zna.) dobro shvaća rad Sokola Kraljevine Jugoslavije... (**Jovo Banjanin**: Jest, to se vidi!)... kojeg starešina je Njegovo Veličanstvo Kralj Petar II sam. Upravni organi u nekim predelima države ne mogu da prikriju svoju mržnju protiv ove najidealnije patriotske organizacije naše države. Hoće li, dakle, i u slobodnoj Jugoslaviji vredeti spomenuto načelo i to sada kad su neki puževi pokazali svoje rogove? Sada, kad je potrebno da se što tesnije povežemo svi koji smo po svome osvedočenju i dosadašnjem radu dokazali da smo za Jugoslaviju, kakvu je stvorio Kralj Aleksandar I Ujedinitelj, pa imao ko takvo ili onakvo gledanje na svet? Prvi koji je pozvan da na to odgovori, je preuzvišeni Gospodin Pretsednik vlade. Slabo bih ga, gospodo, poznao, kad bih ma samo za časak mogao pomisliti da se neće svom snagom opreti nakinama sporazumaša. Uostalom znam da u to oni ni sami ne veruju. Ako je tako, onda je konkluzija u smislu moje teze data. Gospodin Pretsednik vlade kao državnik, kojemu je vazda do realnog poznavanja političkih komponenata, želeo je i sam saznati šta ima poštovani gospodin dr. Maček na duši. Zato se prošle godine s njime — i to sa diplomatskom obzirnošću, da ne uvuče Sloveniju u kakav po nju šakljiv položaj — sastao na neutralnom „palestinskom“ tlu kod Dobove. Ušpeha — po svemu, što se iz polutame one izraelitske rezervacije saznalo, kako nam to posvedočuje dalnji razvoj događaja — taj sastanak i razgovori na njemu nisu imali. A i nije čudo. Gospoda se prosto nisu mogli razumeti, jer je jedan govorio ćirilicom, a drugi latinicom... (Smeh na levi, povici: Tako je!)... Pored toga je po svoj prilici Gospodin Pretsednik vlade pretvrdo izgovarao e. Facit je da je onaj sastanak za Gospodina Pretsednika vlade mogao imati neko informativno značenje, ali da je ostao bez onih posledica, koje su neki lakoverni političari očekivali. Sporazum od 9 ovog meseca naperen je protiv Vlade g. dr. Milana Stojadinovića, ali joj je po mojem mišljenju znatno učvrstio položaj, međutim kako će gospoda sporazumaši posle osećajnog pijanjanja vrlo brzo osetiti, ili možda već osećaju — moralnog mačka. Ako Gospodin Pretsednik vlade dobrovoljnoj pripomoći sporazumaša pridoda još svoju opšte priznatu veštinu, naličiće tzv. sporazum Udružene opozicije na bombu koja rastrže bombaša samoga. Do Gospodina Pretsednika vlade je da se za to postara. Neka samo sprovede već davno obećanu nam i tako često urgiranu dekoncentraciju ničim opravdane centralističke državne uprave i dodeli svima trima narodima koji kao ravnopravna braća sačinjavaju Jugoslaviju, pravu zakonodavstva u stanovitim pitanjima, koja se tiču njihovih osebnosti i gospodarstva, pa će i slepci moći da vide koliko je to važnije, nego li neuravnoteženi zahtev za rušenjem naše države, koja je posle toliko prolivene krvi stvorena složnom voljom svih triju naroda.

Time će Vlada ujedno rešiti svečano zadano, ali dosada još neispunjeno obećanje Narodnome pretstavništvu, da će mu predložiti nacrt zakona protiv

korupcije. Stvar bi, naime, time prešla u kompetenciju samouprava i Vlada bi na taj način mogla saznati gde smatraju korupciju kao zlo koje treba korenom iščupati, gde samo kao ružan ispust poput sunčanih pega na koži, a gde kao neophodno potreban rekvizit javne uprave.

Gospodo senatori, gospodarske prilike u našoj državi počele su se ugodno razvijati. Novčana kriza sretno je savladana i nezaposlenosti je skoro nestalo. Za industriju je konjunktura odlična i položaj seljaka temeljito se popravlja. Od osobitog značenja pak je, da se krepkom inicijativom Vlade počinje stvarati domaća teška industrija. Nema dvojbe da je ovoj promeni na bolje mnogo pripomogao međunarodni gospodarski položaj, ali — ako hoćemo biti pravedni — treba da i Vladi priznamo da je celishodnim radom stekla za to neosporive zasluge. Gospodin Pretsednik vlade — hvalevredni Pašičev Ministar finansija — znao je sa javnim radovima u svim predelima države baciti velike svote novca u opticaj, tako da je to delovalo kao oplodavajuća kiša iza dugotrajne žege. Kao Ministar inostranih dela znao se je pobrinuti da smo sa onim državama, sa kojima imamo najveću razmenu dobara, zaključili povoljnije trgovačke ugovore od dosadanjih. Kako mi je rečeno, dobićemo kod najvažnijih naših poslanstava na strani takođe trgovačke atašeje, ustanovu, koju sam u Senatu često preporučivao i za koju se, kako znam, interesovao i jedan od mojih zemljaka u doba svog ministროvanja. Sve će ovo, bez dvojbe, mnogo pripomoći još većem poboljšanju našeg narodnog gospodarstva.

Osobito sam se pak obradovao, što je Vlada gospodina dr. Milana Stojadinovića uzela u obzir moje lanjske, kod slične zgode izrečene želje za ukinućem sniženja beriva državnih činovnika i nameštenika. Toga, doduše, nije učinila u punom opsegu, ali se od uvidavnosti poštovanog gospodina Ministra finansija zasigurno nadam, da će već u budućem proračunu predvideti punu uspostavu, u godini 1935 smanjenih, beriva. To tim više, jer umirovljenici ne učestvuju u dobroti iskazanoj činovnicima, predma su njihove mirovine u usporedbi sa činovničkim platama još nedostatnije. Gospodina Ministra finansija pri tom naročito molim da uvaži, da potpuna predašnja beriva za činovničko osoblje u nekim predelima države predstavljaju prosjačke dohotke. Priznanjem, da ima u državi pokrajina gde može malobrojna činovnička porodica pristojno izlaziti na kraj, ali u Sloveniji, Dalmaciji i u većem delu Hrvatske postoji takva skupoća, da se činovnici sa malobrojnou porodicom jedva mogu bedno prehraniti, dok oni sa brojnou decom doslovno gladuju.

Dok, gospodo senatori, još uvek ne znamo, da li se i kako iskorišćuje ona petrolejska koncesija koju nam je dala saveznička Kraljevina Rumunija i o kojoj nas je g. Pretsednik vlade lani iz Bukurešta obavestio, dotle nas je poštovani i vrlo uvaženi g. Ministar finansija ovih dana vrlo ugodno iznenadio objavom o poslednjim vladinim ekonomsko-finansijskim merama koje stupaju na snagu 1. novembra o. g. Iako su sve te mere vrlo zamašne, ipak naročitu pažnju zaslužuju one od njih, koje se tiču pojeftinjavanja pogonskog sretstva za motore i ubrzavanja motorizacije. Stupanjem na snagu ovih mera snižice se cena pogonskom sretstvu koje je kod nas bilo skuplje nego igde i omogućice se kupovanje motora i automobila iz inozemstva. Budući da sam već lani u svome govoru dne 20 oktobra skrenuo pažnju kako bi se u interesu gospodarskog razvoja i — što osobito podvlačim — u interesu narodne odbrane imalo stati na put kočenju au-

tomobilskog razmaha, osećam poradi uvođenja ovih mera osobito zadovoljstvo. Mi, gospodo kolege, gledamo iz dogledne daljine kako se grozničavo spremaju neke države na novi, sve strašniji rat od užasnog svetskog klanja, mi znamo da će kad taj rat bukne biti onaj u povoljnijem položaju koji bude imao bržu odbranu — a ipak se u nepojmljivoj slepoci naše državne uprave činilo sve moguće da se ukoči razvoj automobilizma.

U veliku zaslugu sadanjoj Vladi treba, dakle, ubrojiti što se odlučila za naprednije shvaćanje ovog nadasve zamašnog pitanja. Ali po mome mišljenju nije dosta da samo kod toga ostane. Sadanje odredbe olakšavaće, doduše, nabavku automobila i motora, ali će od toga najviše koristi imati inostrana industrija. Stoga žalim što pre nekoliko godina nije došlo do sporazuma sa Fordom, koji je imao nameru da podigne u našoj državi tvornicu automobila. A o tome, zašto do toga nije došlo, najbolje je da šutim. G. Pretsednika vlade pak molim, da i ovome pitanju posveti svu pažnju koju zaslužuje, pa će u dogledno doba naša država doći do svoje automobilske tvornice, kod koje bi svakako potrebno bilo da učestvuje i država sama.

U tesnoj vezi sa naporom o podizanju automobilizma, gospodo moja, stoji briga za dobre automobilske ceste, i u svima državama vidimo kako iz petnih sila nastoje da sve svoje glavne ceste prilagode novome automobilskom prometu. Da ne govorimo o Italiji, Francuskoj i osobito o Njemačkoj, skrećem pažnju samo na malu Austriju. Pored svojih glavnih cesta koje je za automobilski saobraćaj preuredila, izgradila je dapače sasvim novu automobilsku cestu na Visoki Klek, ili kako ga Austrijanci zovu, na Grossglockner. A uspeh? Ove godine je ovom cestom do 1 oktobra prispelo preko 35.000 automobila sa preko 150.000 posetilaca. A gospodarski uspeh? Ze cestne dažbine samo sa ove ceste primila je država oko 35.000.000.— dinara i ako računamo da je svaki putnik potrošio samo 50.— dinara, — što je dakako daleko ispod realnosti — doneo je turistički promet 75.000.000.— dinara u opticaj. Kakva se perspektiva za naš turistički saobraćaj otvara izgradnjou naših glavnih cesta u Sloveniji, Hrvatskoj i Dalmaciji, koje već sada imadu veliki turistički saobraćaj, i nadalje izgradnjou cesta za Hercegovinu, Bosnu, Crnu Goru, Šumadiju i Južnu Srbiju, kamo bismo time privukli još i veći turistički saobraćaj. G. Pretsednika vlade koji ima tako razvijen osećaj za privredne potrebe zemlje, a ujedno i vanrednu veštinu da nađe mogućnost njihovom udovoljenju, molim da se svesrdno zauzme za što hitnije i opsežnije automobilizovanje naših, u turističkom pogledu najvažnijih cestnih arterija.

Ali, gospodo moja, dok je g. Ministar finansija pravilno shvatio potrebu za većou motorizacijou naše države, bojim se da je njegov kolega, poštovani g. Ministar građevina, uredbou Vlade, koja je bila 13 o. v. obnarodovana u Službenim novinama, njegovu dobru volju veoma skućio, ako ne i sasvim uništio. Ova uredba tiče se vanrednog cestnog doprinosu. Ne kažem ništa: sama uredba bila je potrebna i već odavno željena, kako bi se stvorio fond za poboljšanje postojećih i gradnju novih cesta i njihovo održavanje. I načelu da doprinos ima platiti vlasnik robe koja se prevozi ne može se prigovoriti. Ali što se tiče doprinosu sa strane vlasnika autobusa, ona je gotovo ne-logična. Doprinosne pristojbe plaćaju se naravno zbog toga što autobusi kvare ceste. U tom slučaju bi pristojba imala biti jednaka. Ali uredba predviđa trojne pristojbe: za autobuse na prugama koje konkuriraju

državnim železnicama, nadalje za autobuse na prugama koje samo delimično konkuriraju državnim železnicama i konačno za autobuse na prugama koje ne konkuriraju državnim železnicama. Pristojbe pak iznose po Din. 0.25, 0.15 i 0.10 po svakom kilometru. Po tome vidimo da su u uredbu umešali svoje prste neki organi Ministarstva saobraćaja i da su uspeli zato, jer logika nije baš najbolja strana Pravnog odeljenja Ministarstva građevina. Za dokaz toga pozivam se na Zakon o kuluku, gde se na primer sa osamdesetogodišnjim, iznemoglim starcem, postupa isto tako kako sa četrdesetogodišnjim mužem u punoj životnoj snazi, i gde isto odeljenje ne može shvatiti, kako bi prema jasnim propisima zakona, u onim banovinama, koje su same preuzele brigu za banovinske ceste te su stoga uvele banovinski kuluk, državni nameštenici imali biti oslobođeni od državnog kuluka.

A sada se obraćam vrlopoštovanom g. Ministru saobraćaja. Poznam ga kao naprednog državnika, koji se ne drži pošto poto davnih tradicija, nego korača sa dobom u kojem živi. Zato mi, valjda, neće zameriti ako skrenem njegovu pažnju na okolnost da u štabu svojih viših činovnika ima pojedince koji grade oltare sv. Birokraciju, te pred njima svaki dan pale kandilo. To su one vrste ljudi, o kojima je duhoviti satirik, nemački pesnik Heinrich Heine pevao: okreće se desno, okreće se levo i kita mu visi ostraga". Ove vrste ljudi ne razume tok vremena. Oni se ne mogu izvući iz preživelih tradicija i nemaju sposobnosti da pravilno ocenjuju novitete sadanjeg doba. Na taj način bilo je moguće — možda g. Ministar to sam nije niti primetio — da je izdato naređenje banskim upravama, neka nastoje da se ukine što više autobuskih koncesija, osobito na prugama, koje konkurišu železnicama. Svuda u svetu se, gospodo senatori, otvaraju neprestano nove autobuske pruge, a kod nas, koji smo u pogledu motornog saobraćaja među poslednjim državama u svetu, hoće i ovaj skromni promet da se ukoči. A to samo zbog toga jer imaju neki slučajno odlučujući funkcioneri u Ministarstvu saobraćaja tako ukočeno shvaćanje da ne mogu pojmiti kako svaki saobraćaj sam od sebe stvara nov saobraćaj. Kod nas ima, gospodo, barem 40% stanovništva koje još nije videlo železnicu. Oni su samo čuli kako neki Luka Matija po nekoj železnoj cesti, o kojoj nemaju pravog pojma, vuče ogromne terete. Sad dođe u njihovo zabačeno selo ili u njegovu blizinu autobus i pruža im priliku da dodu do železnice. Sigurno će mnogo njih zaželeći da se voze po toj železnici, pa će vremenom postati železnički putnici. Ako ne odmah, biće dakle autobus bar donije koristan razvoju železničkog prometa. Nadam se da će g. Ministar uspostaviti u svome resoru skladnost sa novom akcijom Vlade, sa kojom je sigurno i on bio sporazuman, i umeti da svome upravnom osoblju obrazloži ovu akciju tako da će je razumeti. Da bude slika što bolje retuširana i da se iz nje još više prepozna šta je sve u Jugoslaviji moguće, navodim činjenicu da Ljubljanska podružnica „Putnika” na očitu štetu domaćih autobuskih preduzeća, i ako to možda ne baš sa namerom da im čini konkurenciju, za saobraćaj u Jugoslaviji uzima u najam autobuse od italijanskih prevoznih preduzeća iz Kraljevine Italije. „Putnik” je institucija, koja je — ne znam da li radi veće preglednosti ili zamršenosti — podređena donekle Ministarstvu saobraćaja, a donekle Ministarstvu trgovine i industrije. Da li će neko od ove gospode ministara poslati „Putniku” pohvalni dekret radi ove ugledne bistrovidnosti, možemo mirne duše prepustiti njima samima.

Kad već govorim o železnicama ne mogu da propustim priliku da ne obratim pažnju na prilike koje vapiju po remeduri. Tiču se Slovenije koja ima na svojim prugama najživlji promet i to tako osobni, pošto je ona sama turistička zemlja i jer preko nje vode pruge u turističke zemlje susednih država, kao i teretni, radi velikog broja internacionalnih vozova. Nekadašnja „Južna železnica” kojoj je pripadalo najveći deo ovih pruga, pa i austriske državne železnice koje su imale u rukama saobraćaj na vlastitim i privatnim lokalnim prugama, održavale su sve te pruge u vrlo dobrom stanju. U doba rata trpele su naravski ove pruge vrlo mnogo, ali su uprkos toga pruge južne železnice prešle u posed naše države u ispravnom stanju. Valjda zbog ove činjenice nije naše Ministarstvo saobraćaja posvećivalo ovim železnicama naročite pažnje, pa su prirodno sada sve pruge u Sloveniji u takvom stanju da u stručnim krugovima izazivaju veliku bojazan. Ljubljanska železnička direkcija dobiva doduše godišnje neke neznatne kredite, ali samo za male krparije, dok bi bila na mestu opšta popravka: Stanje je toliko ozbiljnije jer se saobraćaj na tim prugama u poslednjim mesecima kolosalno povećao te raste od dana u dan. Ali pri tome se nije povećao broj osoblja koje ima da svlada taj saobraćaj. Sad možete da zamislite kakvo je stanje na ovim prugama: radi bednih plata izgladnelo a od prenaporne službe iznemoglo osoblje, i pored toga skrajnja potreba popravke pruga! Samo vanrednu savestnost našeg čoveka i krajnji napor svih njegovih sila očuvala nas je dosada pred katastrofama. Gospodinu ministru saobraćaja ove su prilike, kako zaključujem iz neke njegove u toku proleća u Senatu date izjave, poznate, pa ga zato molim da se najhitnije postara za potrebnu pomoć. To mu je moguće osobito sada, kada si je izabrao za pomoćnika železničkog stručnjaka prvog reda, koji vrlo dobro poznaje sve okolnosti na području Ljubljanske direkcije, i to do najmanjih sitnica.

Gospodo senatori, naša lepa i snažna domovina napreduje na svima poljima, i ako ne u onom tempu kako bismo to mi svi želeli. Da bude napredak brži i opširniji, potrebno nam je samo da se evropeiziramo. To ćemo postići samo onda ako uzakonimo stalnost činovništva. Nije to prvi put da o tome govorim. Ima ljudi, koji to razumeti ne mogu jer im je donekle novo i politički nepojmljivo. Ipak se — po poznatom pravilu da kap vode izdubi kamen ne silom nego čestim kapanjem — danas opet vraćam na to pitanje. Naš vrlo poštovani Gospodin Predsednik vlade putuje po potrebi svog visokog položaja često u strane države sa demokratskim vladavinama. Znam da ne putuje sa glavom u vreći. Zato je mogao u Francuskoj, u Engleskoj — ali da ne idem predaleko — u bratskoj Čehoslovačkoj videti, kako sjajno funkcioniše državna uprava, pošto ima tamo uzakonjenu stalnost činovništva. Zar je u istini uzaludna nada, da će znati da povuče konsekvencije i kod nas? Mi se, istina Bog, smatramo za kulturnu državu. Pa to i jesmo. Ali strani svet će nas među kulturne zemlje ubrajati tek onda kad budemo imali tako ispravnu državnu upravu, kakvu može stvoriti samo stalnost činovnika. Ali ja ponovo naglašujem da bi zajedno sa uvođenjem stalnosti činovnika trebalo dopuniti činovnički zakon sa najstrožim odredbama za slučaj pristrasnosti u određivanju i zloupotrebe javne vlasti.

Gospodo senatori, posle svetskog rata bila je naša najvruča želja da živimo u miru i da se na taj način polako iskopamo iz bede i nevolje u koju nas je bacila krvava oluja. Zato se baš naš blagouputko-

jni Viteški Kralj Ujedinitelj najviše trudio da utvrdi svetski mir. Kako je čovečanstvo duboko palo, dodazuje najbolje činjenica, da je baš kod akcije koju je poduzimao za učvršćenje mira, našao mučeničku smrt od zločinačke ruke. Posle toga redali su se u velikom svetu pred našim očima događaji od kojih se nije dalo očekivati ništa dobra. I kao da je poludela ljudska pamet, došlo je do toga da svet danas živi u zagušljivoj atmosferi kao još nikada dosada. I ako svako, koji je očuvao još nešto zdravog razuma, zna da će ponovni rat baciti u plamen sav svet, što mora dovesti do uništenja svih kulturnih tečevina, čovečja zver žudi za krvlju te neće mirovati dok ne uteši svoju neprirodnu žed. Nažalost moraju sami po sebi miroljubivi narodi gledati kako slavoželjni uzurpatori barataju sa njihovom krvlju i njihovim životima, pa i sa životima njihovih žena, dece i nejakih staraca.

U tome vrenju naša je dužnost da učinimo sve da se ne zapali vatra i nad našim glavama. Složni unutra, treba da ostanemo verni i našim pravim prijateljima i da bežimo pred onima koji bi možda hteli nametnuti nama svoje pobratimstvo, pošto imaju sa nama svoje naročite namere. Treba se bojati Danajaca i kad donose darove.

U vezi sa rečenim vrlo me je obradovala svečana izjava našega Gospodina Pretsednika vlade i Ministra inostranih dela dr. Milana Stojadinovića po pogrebu Prezidenta Oslobođitelja u Pragu. „Sa svim autoritetom svog položaja” tako je rekao „mogu izjaviti da će vernost u odnosima i lojalnost u saradnji Jugoslovenskog naroda sa Čehoslovačkim kako u prošlosti u doba Kralja Aleksandra i Tomaša Masaryka, ostati trajna također i ubuduće u okviru Male Antante u odnosima bratskih naroda Čehoslovačke i Jugoslavije“.

Na sveopšte odobravanje naišla je također činjenica da je baš ovih dana Gospodin Pretsednik vlade kao Ministar inostranih dela potpisao u Parizu produženje savezničkog dogovora sa našom plemenitom saveznicom i velikom dobročiniteljicom Republikom Francuskom te tako pred celim svetom posvedočio da se naša spoljna politika vodi te će se i ubuduće voditi vazda po načelu: vernost za vernost. Ja za svoju osobu uveren sam da je Gospodin Pretsednik vlade ubeden Sloven i da dobro zna kakvu budućnost čeka Slovenstvo. Zato verujem da će mu kod njegovih diplomatskih računa ovo ubedenje stalno lebdeti pred očima i da neće nikad ništa učiniti što bi našu domovinu moglo privesti u opreku sa Slovenstvom. Kako Kraljevina Srbija u svojim podvizima za krst časni i slobodu zlatnu nije nikada sašla sa pravog puta, tako i njena naslednica Kraljevina Jugoslavija ne sme ništa poduzeti, što bi moglo baciti mrlju na njeno poštenje u odnosu do Slovenstva. Da nije bilo ovog opsežnog narodnosnog pojma i snage, koja je bila s njim povezana, mi se nikad ne bi mogli izmotati iz austromadarskih mreža. Sada vrebaju na nas drugi zavojevači. Oni to direktno ne kažu, ali po nepogrešnim znacima možemo to zaključivati. Budimo zato na oprezi! Od sveg srca odani ideji mira, želimo da se plemenitome pretsedniku Sjedinjenih Država Severne Amerike u društvu Engleske i Francuske posreći očuvati najveće dobro čovečanstva i radujemo se da je naš Gospodin Pretsednik vlade baš ovih dana u Londonu kod svoga u tome pravcu učinjenog diplomatskog napora naišao na tako srdačan prijem kod naše moćne saveznice iz Svetskog rata Kraljevine Velike Britanije, i da se je taj prijem osobito istakao pozivom na obed kod najmoćnijeg vladara sveta, Nj.

Vel. Kralja Velike Britanije. Mi znamo da je veliko naoružanje Velike Britanije učinjeno pre svega sa željom da se očuva mir. Znamo i to, da će osetiti njenu nepobedivu snagu onaj koji bi lakoumno izavao rat. To nas uveliko pomiruje i mi ćemo gledati da po mogućnosti izbegnemo eventualne vojne zaplete. Ali, ako ova naša najiskrenija želja zbog ratnog besnila koje bi nekim krvožednim vlastodržcima moglo poremetiti pamet, ne bi mogla da se ispuni, umećemo da se u odbranu Otadžbine dignemo svi do poslednjeg čoveka, sa elanom, kakav je u teškim danima svetskog rata zadivio ceo svet.

Naš ljubljani mladi Kralj Njegovo Veličanstvo Petar II može dakle biti miran! Očuvaćemo Njemu neokrnjenu baštinu, koju je primio od Presvjetlog Svoga Oca i poradićemo da narod nikad ne zaboravi svoju dužnost, koju izražavam sa rečima: Jugoslavija uvek napred, nikad natrag!

Živela Jugoslavija! Živeo njezin Kralj, Njegovo Veličanstvo Petar II. (Burno odobravanje i pljeskanje).

Sada ćemo, gospodo senatori, pristupiti glavnoj tački današnjeg dnevnog reda: izboru časništva Senata. Mi ćemo danas izabrati novo Pretsedništvo, ali pre toga predlažem da taj izbor izvršimo jednovremeno i posebnim listićima, kao što smo to radili i do sada po § 13 našeg Poslovnika. Prima li Senat ovaj moj predlog? (Prima se.) Pošto niko nije protiv, objavljujem da je Senat usvojio ovaj predlog.

Pre nego što pristupimo izboru, dužnost mi je predložiti Senatu da izvoli izabrati privremene sekretare. Sa svoje strane predlažem g. dr. Đuru Kotura i g. dr. Draga Marušića. Prima li Senat ovaj moj predlog? (Prima). Objavljujem da je Senat izabrao za privremene sekretare g.g. dr. Đuru Kotura i dr. Draga Marušića. Molim gospodu za zauzmu svoja mesta.

Sada je potrebno da odredimo kockom za svaku glasačku kutiju potreban broj skrutatora, koji će izvršiti prebrojavanje glasova datih za pojedine kandidate. Molim g. sekretara dr. Kotura da izvoli izvući listiće i objaviti imena skrutatora za pretsedničku kutiju, koja se nalazi kao prva na desnoj strani pretsedničkog stola.

*Privremeni sekretar dr. Đura Kotur* (izvlači listiće i čita): dr. Sava Ulmanski, dr. Oton Frangeš i dr. Josip Nemeč.

*Privremeni Pretsednik Ivan Hribar*: Molim prozvanu gospodu skrutatore da pridu kutiji. Gospodina sekretara molim da pročita imena skrutatora za potpredsedničku kutiju.

*Privremeni sekretar dr. Đura Kotur* (čita): Vatroslav Canjuga, dr. Ante Pavelić i Petar Petković.

*Privremeni Pretsednik Ivan Hribar*: Molim prozvanu gospodu skrutatore da pridu svojoj kutiji, a g. sekretara molim da pročita imena skrutatora za sekretarsku kutiju.

*Privremeni sekretar dr. Đura Kotur* (čita): Dr. Georg Grasl, dr. Ivo Majstrovic i Daka Popović.

*Privremeni Pretsednik Ivan Hribar*: Molim imenovanu gospodu da pridu sekretarskoj kutiji.

Sada molim g. sekretara da izvrši prozivku.

*Privremeni sekretar dr. Đura Kotur* proziva gospodu senatore, koji su glasali spuštajući listiće u pojedine kutije.

#### POSLE GLASANJA

*Privremeni Pretsednik Ivan Hribar*: Pošto je prozivka izvršena, molim gospodu skrutatore da pristupe prebrojavanju glasova.

## POSLE PREBROJAVANJA GLASOVA

*Privremeni predsjednik Ivan Hribar:* Gospodo senatori, gospoda skrutatori obavili su svoj posao i saopštili su mi rezultat. Rezultat glasanja je sledeći: Za predsjednika Senata glasalo je svega 85 senatora, i to: za g. dr. Želimira Mažuranića 54 (Pljesak i uzvici na desnici: Živeo!), a za g. dr. Ljubomira Tomašića 30. Jedan listić bio je prazan. Prema tome izabran, je za Predsjednika Senata g. dr. Želimir Mažuranić (Buran aplauz i uzvici: Živeo!).

Za Potpredsjednike glasalo je svega 85 senatora, i to za g. dr. Đuro Kotura 54, (Živeo!) za g. Svetozara Tomića 50, (Živeo!) za g. Uroša Krulja 30, za g. Ivana Pucelja 32, a za g. Miroslava Ploja 1 glas.

Prema tome su izabrani za Potpredsjednike Senata gospoda dr. Đuro Kotur i Svetozar Tomić. (Pljesak na desnici!).

Za sekretare glasalo je isto tako 85 senatora, i to za g. dr. Đuro Vukotića 53, za g. dr. Gustava Gregorina 53 i za g. Tomu Kovačevića 53 glasa. (Živeli!) Zatim su dobili Vojislav Protić 32 glasa, dr. Vaso Glušac 31 glas i Ivo Vranić 31 glas. Prema tome su izabrani za sekretare Senata gospoda Đuro Vukotić, dr. Gustav Gregorin i Toma Kovačević. (Odobrovanje na desnici).

Time je, gospodo senatori, moja funkcija završena. Molim gospodu izabranike da budu tako ljubazni i zauzmu svoja mesta. (Pljesak i odobrovanje na desnici).

*Predsjednik dr. Želimir Mažuranić:* Po drugi put, gospodo senatori, zapala mi je prijatna dužnost da Vam svima izrazim toplu i iskrenu zahvalnost u ime celokupnog novoizabranog časništva na velikom poverenju koje ste iskazali meni i mojim drugovima. Ja sam, gospodo senatori, ravno pre godinu dana, sa istog ovog mesta razvio temeljne misli vodilje koje će me voditi u mom, za onda još budućem radu i poslovanju. Te su se temeljne misli, gospodo, pokrivale sa onim idejama koje je tadanji i današnji naš dobní Predsjednik razvio bio onoga dana, a koje su imale dve stožerne tačke. Jedna je bila objektivnost u vodenju senatskih rasprava i senatskih poslova uopće, a druga je bila čuvanje ugleda i dostojanstva ovog visokog Doma.

Gospodo, danas primam mandat iz ruku istog dobnog Predsjednika, pa neka mi bude dozvoljeno da u ime svih nas izrečem njemu hvalu za provedene poslove u ovoj našoj prvoj sednici. (Živeo!) Danas mi se podaje mandat i vrlo visoka čast po drugi put. Ona za mene danas znači i jedno dragoceno priznanje u najmanju ruku moje dobre volje i moje iskrene želje da se tačno držim mojih misli vodilja koje sam u ovom Domu ovde bio razvio.

Što se, gospodo senatori, tiče mog daljeg vodenja poslova, to sa najvećim pouzdanjem i sa najvećom sigurnošću računam na saradnju i na pomoć svih vas.

Narodno predstavníštvo u ovako ustalanim vre-

menima dužno je dokazati, da je osnovica parlamentarne ideje položena u dubokim slojevima narodne duše, u tako dubokim slojevima, da do tih slojeva ne mogu da dopru valovi strasti, ma kako bila ustalasana površina.

Kad se radi o interesima Kralja, Kraljevskog Doma, naroda i države, kad se radi o pitanjima, koja zadiru u čast i ugled ovog visokog Doma, onda među nama ne može i ne sme — ja se pouzdano nadam — i neće biti nikakve razlike.

Gospodo, u takvim vremenima, kao što su vremena današnjice, rado prividno bleđi i iščezava ideja zakonitosti. Ovu ideju podržavati meni je od prvotnih dužnosti ovog visokog Doma. Osnovni principi prava i zakona, pri čemu ne mislim samo na pisane zakone, nego i na zakone života i na onaj vrhovni zakon, koji se zove: „Salus rei publicae“! Ti osnovni principi uspravni su stupovi, na kojima u normalna vremena uopšte počiva čitava zgrada države, ali u vremenima oluje i naglog razvoja događaja, ti stupovi stoje uspravno, i sretna je ona lađa, koja može da se veže za te stupove, da ne postane igračka oluje.

Prosta je obmana smatrati, da pravni poredak i da pravni sistem stavlja bilo kakvu zapreku razvitku. Istina je, pravni sistem, on se odupire prenatrženim obratima, on se odupire preuranjenim željama, ali je taj otpor, što ga pruža pravni sistem u svojoj biti i u svojoj srži, on je blagotvoran, on je isto tako blagotvoran, kao što je otpor zraka, kao što je vazdušni otpor blagotvoran ptici, koja leti i koja samo blagodareći tome otporu može da se drži na željenoj visini.

Gospodo, nema bojazni, da bi nam ponestalo zadataka. Veliko polje rada leži pred nama. Biće tih zadataka mnogo i mi ćemo morati sa svom predanošću uložiti sve svoje sile, da bismo očuvali one interese, koji su nam predani na čuvanje.

Podimo na taj zadatak bez strasti i bez predrasuda i zadojeni osećanjem, da je osvedočenje svakoga od nas slobodno i suvereno, ali da za to osvedočenje svaki od nas nosi punu moralnu odgovornost pred narodom.

Samo tako, gospodo, mi ćemo izvršiti onaj zadatak, koji nam je namenjen, i samo tako poradićemo u istinskim i dobro shvaćenim interesima Kralja, Kraljevskog Doma, naroda i države.

Dozvolite, da još jedanput zahvalim dobnome Predsjedniku i vama svima! Zahvaljujem! (Burno odobrovanje i uzvici: Živeo!)

Gospodo senatori, u smislu čl. 26 našeg poslovnog reda ja ću obavestiti Gospodina Predsjednika Ministarskog saveta o izboru Predsedništva Senata i kad budem primio od njega obaveštenje o danu otvaranja sednice Senata, ja ću sazvati iduću sednicu pismenim putem.

Zaključujem današnji prethodni sastanak.

Sednica je zaključena u 10.50 časova.